

## JOZEFINISTIČKO ZAKONODAVSTVO U ČEVAPOVIĆEVIM »STATUTA MUNICIPALIA«

Franjo Emanuel HOŠKO, Rijeka

*Statuta municipalia observantis Minorum Provinciae S. Ioannis a Capistrano e suis fontibus evoluta ac praesentibus necessitatibus ad mentem Generalium Ordinis Constitutionum adcommodata* od 15. siječnja 1829. do kraja 19. stoljeća temeljni su zakonik franjevačkoga življenja u Slavoniji, Srijemu i mađarsko-austrijskom Podunavlju. Premda *Statuta municipalia* kao tiskana knjiga ne ističe fra Grgu Čevapovića kao svoga pisca ili sastavljača, treba ih povezivati s njime; on je naime idejni začetnik i usmjeritelj tog spisa, organizator probiranja gradiva knjige, vodič na putovima do zakonskog prihvaćanja i kodificiranja kao i do objavljivanja knjige 1829. u tiskari Ugarskog sveučilišta. Grgur Čevapović (Bertelovci u Slavoniji, 23. travnja 1786 – Budim, 21. travnja 1830) nakon srednjoškolskog obrazovanja postao je član Franjevačke provincije sv. Ivana Kapistranskoga. Kada je završio studij filozofije i teologije, položio je ispite za profesora tih znanstvenih disciplina i predavao filozofiju u Baji, a teologiju u Vukovaru. U dva navrata uspješno je vodio Provinciju kao njezin prvi upravitelj, provincijal (1820–1823, 1827–1830), a djelovao je i na području kulture pišući drame na hrvatskom jeziku i povijesne spise na latinskom jeziku.

Prigodom 200. godišnjice Čevapovićeova rođenja održan je o njegovu djelovanju znanstveni skup u Slavonskoj Požegi. Ovaj je izvještaj nastao tom prigodom. Ipak fra Grgur Čevapović nije autor te knjige u konvencionalnom smislu te riječi, jer je narav *Statuta municipalia* takva da je u njihovu nastajanju moralo sudjelovati više ljudi, i to: jedni kao sastavljači, drugi kao pregledavači, a treći kao sudionici zakonodavnog skupa koji je svojim autoritetom dao spisu snagu obvezivanja. U zaključnom dijelu *Statuta municipalia* sama razotkrivaju svoj nastanak: početno su ih prihvatili članovi provincijskoga Upravnog vijeća u kojem su bili provincijal fra Grga Čevapović i savjetnici fra Ladislav Szép i fra Ignacije Lovrić.<sup>1</sup> Zatim su spis pregledali profesori teologije fra Erazmo Tomeček,<sup>2</sup> fra Stjepan Ninković<sup>3</sup> i

<sup>1</sup> *Statuta municipalia observantis Minorum Provinciae S. Ioannis a Capistrano...* Budae, 1829, str. 154, 157.

<sup>2</sup> Erazmo Tomeček (1792–?) postigao je tzv. licencijat iz teologije i crkvenoga prava (1823). Djelovao je u Slavonskoj Požegi kao hrvatski propovjednik (1823). Bio je profesor crkvene povijesti i kanonskoga prava u Baji (1824–1833). Također je bio upravitelj filozofskog učilišta u Iloku (1834).

fra Marijan Jaić.<sup>4</sup> Pošto su oni revidirali tekst, on je 23. listopada 1828. postao predmet rasprave skupa samostanskih poglavara, bivših provincijala i članova Upravnog vijeća Provincije sv. Ivana Kapistranskoga pod predsjedanjem fra Grge Čevapovića. Skup u Mohaču jednoglasno je prihvatio spis i proglasio ga zakonom franjevačkoga življenja u Provinciji sv. Ivana Kapistranskoga. Konačnu potvrdu zakoniku *Statuta municipalia* udijelio je 15. siječnja 1829. ugarski primas Aleksandar Rudnay. Dakle, narav ovog spisa takva je da isključuje uobičajeno isticanje imena autora samog teksta, ali je ipak opravdano zaključiti da ga je sastavio fra Grga Čevapović; tako postaje razumljiviji sam spis, a istodobno i cjelovitije poznavanje lika i djelovanja samoga fra Grge Čevapovića. On je naime u ondašnjoj Provinciji sv. Ivana Kapistranskoga kao bivši i aktualni provincijal najviše bio svjestan potrebe takvoga zakonika; jedini je dostatno poznao specifično pravno gradivo koje je potrebno za takav zakonik, a imao je upravno iskustvo kao mjerilo izbora pravnih zasada koje su potrebne sustavnom i cjelovitom zakoniku franjevačkoga života. Tako je Čevapovićev udio nezaobilazan u nastanku ovog spisa koji se odlikuje istodobno svojom crkveno-pravnom zasnovanošću u duhu vremena na području Habsburške Monarhije i dovoljnom jasnoćom u razotkrivanju franjevačkog ideala da može oblikovati život i djelovanje u Franjevačkoj pokrajini sv. Ivana Kapistranskoga od sredine prve polovice do kraja druge polovice prošlog stoljeća.

## I.

*Statuta municipalia* započinju opsežnim uvodom (str. 4–30), a zatim slijede tri dijela i dodaci. Prvi dio sadrži Pravilo i Oporuku sv. Franje (31–45). Drugi je dio razdijeljen u sedam odsjeka koje je sastavljač tako naslovio da čitatelji lako mogu razaznati izvore onodobnoga franjevačkog zakonodavstva. To su: odluke crkvenoga općeg sabora u Tridentu, papinske uredbe, odluke državnih vlasti, propisi općega franjevačkog zakonodavstva u tzv. Generalnim konstitucijama, zatim slijede uredbe franjevačkih vrhovnih poglavara, propisi mjesnih biskupa i na posljednjem su mjestu uredbe koje opravdava franjevačka tradicija u Habsburškoj Monarhiji. Duh jozefinističkog cezaropapizma tako je izričito prepoznatljiv već u naslovima trećeg, šestog i sedmog odsjeka, a jasno ga podržava sav treći dio *Statuta municipalia* koji ima tri odsjeka; prvi sadrži uredbe koje je Franjevačka provincija sv. Ivana Kapistranskoga donijela u 18. stoljeću; u drugom su uredbe iz

3 Stjepan Ninković (Slavonski Brod, 1. srpnja 1796 – Slavonski Brod, 2. svibnja 1844) stekao je naslov profesora orijentalnih jezika i Svetoga pisma obaju zavjeta (1823–1833) jer je postigao kvalifikaciju profelicencijata teologije i crkvenoga prava. Kao profesor u Baji (1823–1833) bio je neko vrijeme i odgojitelj studenata teologije (1827). Kasnije obavlja dužnost samostanskog poglavara u Vukovaru (1834) i Slavonskom Brodu. U Vukovaru je bio predsjednik bogoslovnog učilišta (1834).

4. Marijan Jaić (Slavonski Brod, 4. srpnja 1795 – Budim, 4. kolovoza 1858) stekao je naslov licencijata teologije. Predavao je najprije na pučkoj školi u Vukovaru (1818), a zatim na bogoslovnim učilištima u Aradu (1823), Vukovaru (1827) i Mohaču (1830). Službu samostanskoga poglavara obavljao je u Vukovaru (1830–1833), Osijeku (1837–1845) i Budimu (1850–1854). U Osijeku je bio direktor gimnazije, a u Vukovaru predstojnik teološkog učilišta. Kroz dva trogodišta bio je provincijal (1833–1836; 1845–1848). Umro je kao član vukovarskog samostana u službi kustosa. Jaićevo kulturno djelovanje bogato je i raznovrsno. On je melodiograf i skladatelj, pisac i književni prevodilac. Važan je prethodnik narodnog preporoda u Slavoniji (usp. S. GOLENIĆ, *O pjesmarici Marijana Jaića*, *Sv. Cecilija*, 47 (1977), br. 4, str. 99–100; 48 (1978), br. 1, str. 2.

prve četvrtine 19. stoljeća, dok treći odsjek obuhvaća odluke spomenutog skupa franjevačkih starješina 1828. u Mohaču. Dva dodatka knjige također potvrđuju jozefinističko ozračje u kojem je djelo nastalo. Prvi dodatak prenosi tekstove najznačajnijih carskih povelja koje u prošlosti odobravaju djelovanje franjevaca Provincije sv. Ivana Kapistranskoga, zatim jozefinistički nadahnuta tumačenja uloge nosilaca poglavarske vlasti te predloške različitih administrativnih dopisivanja i liturgijske obrasce za uobičajena redovnička slavlja; u drugom dodatku su obrasci uredskih izvještaja i dopisivanja s crkvenim i državnim nadležstvima (159–293).

Brojni obrasci u dodacima predstavljaju zapravo drugi dio knjige i mogu nametnuti dojam da su *Statuta municipalia* dokument onodobne crkvene i društvene birokracije. Takav dojam i nije pogrešan, jer knjiga uistinu želi biti pomagalo u rješavanju zadataka zahtjevne administracije. No *Statuta municipalia* su u prvom redu upravljena obnovi franjevačkog života i djelovanja u sredini prve polovice 19. stoljeća na području Habsburške Monarhije, gdje je franjevaštvo nekoć cvjetalo donoseći značajne rezultate u dušobrižničkom, prosvjetnom, karitativnom i kulturnom stvaralaštvu.<sup>5</sup> Ističući nužnost obnove franjevačkog života Čevapović se ne ustručava zapisati da je nakon 49 godina prekida franjevačke povezanosti s vrhovnom redovničkom upravom u Rimu nastupio među franjevcima Provincije sv. Ivana Kapistranskoga degenerativni proces u franjevačkom načinu života i rada. On se očituje u zanemarivanju temeljnih uredaba franjevačkog Pravila, napuštanju stoljetne redovničke stege i, konačno, u gubitku franjevačkog identiteta jer i jedna uredba Dvora 1822. ističe da je u Habsburškoj Monarhiji teško razaznati kojem crkvenom redu pripada koji redovnik.<sup>6</sup> Do takve bezobličnosti redovničkog života, u kojoj su nestale značajke koje su pojedinim redovima usadili njihovi osnivači, došlo je zbog zahvata državnih vlasti koje su još 1802. zabranjivale redovnicima sastavljati vlastite redovničke zakonike naglašavajući da je dovoljno poštovati i slijediti opće državne uredbe o redovničkom životu.<sup>7</sup> U Čevapovićevo vrijeme država je napustila stavove krutog jozefinizma, pa je 1822. sinoda Ugarske Crkve mogla zaključiti da pojedini crkveni redovi i redovničke provincije prilagode svoje redovničke zakone aktualnom stanju Crkve u Habsburškoj Monarhiji, tj. usklade svoje opće redovničke zakone i posebne redovničke propise s neposrednim društveno-političkim i crkvenim uvjetima života u toj epohi kasnog jozefinizma.<sup>8</sup> Franjevci Provincije sv. Ivana Kapistranskoga odlučuju stoga odbaciti zasade »prosvijećenog stoljeća«, posebno se žele oduprijeti težnji općeg popuštanja u zahtjevima redovničke stege, a odlučuju provjeriti zakone i uredbe i zadržati samo one koji omogućuju povratak punom opsluživanju franjevačkog Pravila. *Statuta municipalia* imaju stoga svrhu zaustaviti proces opadanja redovničke stege, pa pozivaju na punu vjernost temeljnicama franjevačkoga načina života, a to su: zabrana upotrebe novca, nošenje grube odjeće i odbijanje posjedovanja materijalnih dobara pojedinačno i u zajednici.<sup>9</sup> Čevapović se nada da će *Statuta*

5 Usp. Čevapovićeva djela: *Synoptico-memorialis catalogus observantis Minorum Provinciae S. Ioannis a Capistrano olim Bosnae Argentinae*, Budaë, 1823. – *Recensio observantis Minorum Provinciae S. Ioann. a Capistrano per Hung. Austr. inf. et Slavon., extensae*, Budaë, 1830.

6 *Statuta municipalia*, str. 2.

7 G. WINNER, *Die Klostersaufhebungen in Niederösterreich und Wien*, Wien, 1967, str. 264.

8 *Statuta municipalia*, str. 3, 4.

9 *Isto djelo*, str. 5, 6.

*municipalia* postati sredstvo obnove franjevačkoga života i jasan vodič do punog prihvata franjevačkoga ideala. Stoga su *Statuta municipalia* s jedne strane rječit svjedok kasnog jozefinizma među franjevcima, a s druge su strane dokument pokušaja napuštanja zasada rigidnog jozefinizma i vraćanja temeljnim zahtjevima franjevačkoga života. Ona pozivaju redovničke starješine da ne odustaju od pune zahtjevnosti franjevačkoga življenja dijeleći olakšice i koristeći vlast ublaživanja te zahtjevnosti, a potiču ih napose da ne traže nove načine izmicanja od obveza redovničke stege i doslovnog prihvaćanja uredba franjevačkoga Pravila. Čevapović načelno ne odobrava pravo starješina da oslobađaju članove zajednice od ispunjavanja osnovnih obveza redovničkoga života, ali priznaje da je nemoćan pred takvim činom državnih vlasti i mjesnih biskupa;<sup>10</sup> ne odobrava opću primjenu takvih olakšica, ali je prihvaća kao stvarnost koja proizlazi iz onodobnog cezaropapizma u Habsburškoj Monarhiji, a on je već brojnim uredbama državnih vlasti bitno utjecao na razvoj redovničkoga života u državi i doveo redovništvo gotovo do istrebljenja.<sup>11</sup>

## II.

Jozefinizam je sudbinski obilježio epohu od sredine 18. stoljeća do sredine 19. stoljeća u kulturnoj, političkoj, društvenoj i crkvenoj povijesti zemalja pod vlašću Habsburgovaca. Po svojim oznakama jozefinizam pripada matici onodobnog prosvjetiteljstva; očituje se kao novovjeki oblik cezaropapizma, zasnovanog na osobitom shvaćanju ustrojstva državne Crkve i na posebnom gledanju na obnovu katoličanstva. Odnos države i Crkve jozefinizam želi sazdati na učenju belgijskih pravnikâ Pitera Stockmansa i Zeger-Bernharda van Espena. Prvi opravdava stvaranje narodne Crkve, ugrađujući u svoja shvaćanja neke elemente kasnosrednjovjekovnog poimanja državne Crkve i opet elemente galikanizma, dok drugi iznosi uz ideje galikanizma stavove jansenizma, posebno tzv. jurisdikcionalizam. Upravo je Van Espen izdvojio pitanje redovništva u Crkvi i društvu. Predlaže drukčija rješenja od dotadašnjih kad je riječ o izuzetnosti redovnika od vlasti mjesnih biskupa, tzv. egzempcciji, kao i u donošenju materijalnih dobara prigodom ulaženja u samostan, zatim o osobnom siromaštvu redovnika te o pravu na upotrebu crkvenih dobara. Van Espen želi redovnike uvesti u dušobrižničku službu i prigovara da oni samo brinu o vlastitom spasenju. Njegova je, konačno, tvrdnja da su redovnici teret društvu, pa je stoga jedna zemlja to bogatija što u njoj ima manje samostana.<sup>12</sup>

U Habsburškoj Monarhiji dolazi oko sredine 18. stoljeća do protivljenja redovnicima zbog širenja spomenutih ideja, ali i zbog jačanja protestantizma koje zabacuje redovništvo,<sup>13</sup> a napose zbog širenja ideja kasnog jansenizma koji se relativno lako udomio na carskom dvoru za vladanja Marije Terezije (1740–1780). Dvor je tada postao ishodište agresivnih ispada protiv isusovaca i ostalih redovnika i redovnica.<sup>14</sup> Pod okriljem kasnog jansenizma širi se u Habsburškoj Monarhiji i tzv.

---

10 *Isto djelo*, str. 17.

11 *Isto djelo*, str. 20–24.

12 E. KOVACS, *Giuseppinismo. Dizionario della Spiritualità*, sv. 1, str. 1360.

13 F. WALTER, *Die religiöse Stellung Maria Theresias, Theologisch-praktische Quartalschrift*, 105 (1957), str. 42.

14 P. HERSCHE, *Gerard van Swietens Stellung zum Jansenismus, Internationale Kirchliche Zeitschrift*, 61(1971), str. 33–56.

katoličko prosvjetiteljstvo s idejama reformnog katoličanstva, a i ono oštro kritizira pojavu redovništva u Crkvi. Muratori u svom spisu *Della pubblica felicità* zastupa mišljenje da državu treba očistiti od redovnika jer su beskorisni; država svakako ima zadaću donijeti uredbe o njihovom djelovanju.<sup>15</sup>

Državni aparat Habsburške Monarhije za vladanja Marije Terezije i Josipa II (1780–1790) zamislio je opsežan i radikalni program crkvenih reformi. Te jozefinističke uredbe u crkvenim stvarima bio je usmjerio prije svega ujedinjenju administrativnih jedinica u državi i Crkvi da bi se tako na svojoj strukturalnoj i ekonomskoj razini Crkva integrirala u državu. Da se to ostvari, bilo je potrebno dokinuti povlastice klera, zatim izuzetost redovnika i oblikovati budući kler tako da svaki klerik bude »koristan i pokoran građanin«.<sup>16</sup> Osobit otpor takvom jozefinističkom reformnom programu pružali su redovnici, snažni i utjecajni po broju, a napose po utjecaju na škole i odgoj te zbog svoje izuzetosti od vlasti mjesnih biskupa.

Prva značajnija odluka Dvora kojom se želi ograničiti utjecaj i ulogu redovnika u državi jest uredba od 27. ožujka 1767. koja određuje broj članova, tzv. numerus fixus, u pojedinoj redovničkoj redodržavi ili opatiji. Ista uredba dopušta da redovničke ustanove mogu primati samo onoliko novih kandidata koliko je potrebno da budu zamijenjeni umrli i teško bolesni članovi.<sup>17</sup> Daljnji korak u smanjivanju broja redovnika jest zakon koji 1770. dopušta redovnicima zavjetovanje, tj. punopravno pripadanje određenoj redovničkoj ustanovi, tek nakon navršene 24 godine života, i to pod prijetnjom da će biti dokinut samostan u kojem bi netko prije te dobi položio redovničko zavjetovanje.<sup>18</sup> Prvi val dokidanja samostana počinje 1771. u Lombardiji; tek kasnije se širi u austrijske nasljedne zemlje i na područje Ugarskog Kraljevstva.<sup>19</sup> Istodobno država daje niz uredbi o materijalnom poslovanju redovnika; onima koji stupaju u neki red zabranjuje donositi sa sobom i materijalna dobra, ali dopušta prilog u novcu koji ne ide više samostanu nego u društvenu blagajnu. Pojedine redovničke pokrajine, tzv. redodržave ili provincije, od 1773. ne smiju više voditi vlastito ekonomsko poslovanje na razini cijele zajednice. Na taj su način redovničke pokrajine izgubile mogućnost podupirati siromašne samostane novcem bogatijih, a napose je postalo neizvedivo slati novac preko granice za pothvate nekog reda na sveopćoj crkvenoj razini.

Država traži putove utjecaja na mlađe naraštaje, pa već 1770. naređuje da redovničke visoke škole usklade svoj program s nastavnim programom bečkog, odnosno trnavskog, teološkog fakulteta. Iste vlasti određuju 1775. da redovničke zajednice svoje visoke škole premjeste u veće gradove, a nastavničku službu mogu ubuduće obavljati samo oni redovnici koji su takvu kvalifikaciju stekli na državnim visokim školama. Također od tog vremena redovničke škole moraju slijediti školske priručnike koje su odobrile i propisale državne vlasti.<sup>20</sup> Kako te uredbe nisu donijele očekivane rezultate, 1783. ustanovio je Josip II. generalna sjemeništa pod punom

---

15 ISTI, *Spätjansenismus in Österreich*, Wien, 1977, str. 46–87.

16 G. WINNER, *Die Klosteraufhebungen in Niederösterreich und Wien*, str. 52.

17 F. MAASS, *Der Josephinismus*, sv. 2, Wien, 1953, str. 8–12.

18 G. WINNER, *Klosteraufhebungen in Niederösterreich und Wien*, str. 59.

19 E. HOSP, *Die josephinischen Lehrbücher der Theologie in Oesterreich. Theologisch-praktische Quartalschrift*, 105 (1957), str. 195–197.

20 G. WINNER, *Die Klosteraufhebungen in Niederösterreich und Wien*, str. 223.

nadležnošću državnih vlasti. Od 1785. u tim sjemeništima moraju boraviti i redovnički studenti teologije i pridržavati se istih odgojnih uredaba kao kandidati za svjetovno svećenstvo, što je značilo da nisu živjeli po redovničkim propisima niti nosili redovničko odijelo.<sup>21</sup>

Promjene u životu redovnika na području Habsburške Monarhije konačno zadiru u samu narav redovništva kad je 11. rujna 1782. Josip II. dokinuo redovničku izuzetost i redovnike podložio u duhovnim i disciplinskim pitanjima vlasti mjesnih biskupa, a u stvarima materijalnog poslovanja i vremenitog upravljanja državnim vlastima.<sup>22</sup> Zapravo je život redovnika pod vlašću Josipa II. još 24. ožujka 1781. krenuo vlastitim kolosijekom, jer je car već tada redovnicima zabranio svaku vezu s vrhovnim redovničkim poglavarima u Rimu i tako ih odijelio od sjedišta presjekavši dotok nadahnuća i informacija iz cjelokupnog sastava pojedinog reda, onemogućivši istodobno kontrolu cjeline nad dijelom reda, proširenim na području Habsburške Monarhije. Takvo se stanje utvrđuje propisima o izboru redovničkih poglavara po kojima svi redovnici imaju aktivno i pasivno pravo za službe u zajednici. Trajanje službi ograničeno je na tri godine za mjesne starješine, a na šest godina za službu provincijala.<sup>23</sup> Dosljednost novog usmjerenja redovnika potvrđuju i uredbe koje potiču redovnike da se uključe u župnu pastvu. Naravno, u tom slučaju redovnike isti zakoni oslobađaju od obveza koje proizlaze iz zavjeta siromaštva, pa i članovi prosjačkih redova mogu stjecati materijalna dobra, primati u nasljeđe, stečena dobra drugima ostavljati u baštinu.<sup>24</sup> Nove djelatnosti

---

21 *Isto djelo*, str. 220, 229.

22 *Isto djelo*, str. 220. – Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće je 2. travnja 1781. proglasilo tu carsku uredbu naglasivši da franjevački provincijali ne smiju podržavati veze s generalom Reda i generalnom kurijom u Rimu. Također ne smiju odlaziti na generalne kapitule, a u crkvenim poslovima moraju priznavati kao nadređene poglavare mjesne biskupe, odnosno Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće. Premda je ta uredba bila vrlo jasna. Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće ponovno 29. ožujka 1785. zabranjuje franjevcima primati bilo kakvu odredbu od vrhovnoga franjevačkoga upravnog tijela (usp. F. E. HOŠKO, *Hrvatsko-primorska franjevačka provincija u zapadnoj Hrvatskoj na prijelazu iz 18. u 19. stoljeće*, Kačić 7, 1975, str. 79).

23 Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće je 30. studenoga 1784. donijelo uredbe o načinu izbora i ostalim pojedinostima s obzirom na obnovljene službe samostanskih poglavara i provincijskog starješine. Prema tim uredbama samostanskoga poglavara, gvardijana, ubuduće biraju članovi samostana; provincijal ga samo potvrđuje. U izboru ne mogu sudjelovati redovnički laici. Izboru predsjedava samostanski vikar. Pasivno pravo na izborima imaju svi zavjetovani svećenici, štoviše iz druge provincije. Da netko bude izabran, potrebno je dobiti u prvom ili drugom glasanju apsolutnu većinu glasova, dok je u trećem glasanju dovoljna relativna većina glasova. Ta je uredba promijenjena 24. svibnja 1785. sljedećom odredbom: ako u prva dva glasanja nje nitko izabran, mjesni biskup imenuje jednoga od dvojice kandidata koji su imali najviše glasova. Upravno razdoblje službe gvardijanu traje tri godine. On sam određuje sebi zamjenika, vikara, i sam raspoređuje dužnosti ostalim članovima u zajednici. Dužnost samostanskih savjetnika, tzv. diskreta, dokida se.

Za razliku od gvardijana provincijalu upravni mandat traje šest godina. Biraju ga bivši provincijali i svi gvardijani. Upravlja samostalno, bez savjetnika, tzv. definitora. Nema pravo vizitacije samostana i redovnika. Može u pratnji tajnika jednom godišnje posjetiti pojedini samostan. Premještati redovnike iz samostana u drugi samostan može samo ako postoje izvanredno teški razlozi ili ispunjavajući želju pojedinomu redovniku. Nakon jednog šestogodišnjeg mandata može biti izabran i na drugo šestogodište, ali uz pristanak i potvrdu svih mjesnih biskupa i Ugarskoga kraljevskoga namjesničkog vijeća (*isto djelo*, str. 80–81).

24 Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće je 20. svibnja 1786. odredilo da franjevci koji borave izvan samostana i djeluju na župama mogu oporučno ostaviti stečena dobra bilo samostanu, bilo rođacima, bilo crkvi u kojoj su djelovali (*isto djelo*, str. 90).



nametnule su redovnicima i drukčije ponašanje, pa su državne vlasti uskoro stavile izvan snage propise o redovničkoj klauzuri, odijevanju i brizi za samostanske zgrade. Sve je to bio razlog da su članovi mnogih redovničkih zajednica, a tako i franjevci, uskoro zadobili lik i ulogu drugorazrednoga svjetovnog svećenstva.<sup>25</sup>

Smrću Josipa II. jozefinizam gubi svoju oštrinu, pa započinje razdoblje kasnog jozefinizma. Nasljednik Josipa II. bio je Leopold II (1790–1792). Ubrzo je stavio izvan snage niz prethodnih uredaba kojima je država uređivala život Crkve. Svakako je najvažnije što je dokinuo generalna sjemeništa i dopustio obnavljanje redovničkih bogoslovnih škola uz uvjet da u njima predaju nastavnici koji su na sveučilištima stekli profesorsku kvalifikaciju, i to po priručnicima koje su odobrile sveučilišne vlasti. Također je bilo određeno da studenti polažu ispite pred profesorima državnih visokih škola.<sup>26</sup> Redovnici su opet mogli primati nove kandidate, koji nisu smjeli biti mlađi od 18 godina, a zavjete su mogli polagati tek poslije 25 godina života.<sup>27</sup> U vrijeme cara Leopolda II. vlasti su dopustile slobodan izbor redovničkih poglavara, što se kod franjevaca očitovalo u obnovi prava viših redovničkih poglavara da postavljaju i nadgledaju niže poglavare.<sup>28</sup>

Za cara Franje I (1792–1835) i nadalje traje kasni jozefinizam i država ne odustaje od jozefinistički zasnovanog cezaropapizma. Niz uredaba o redovničkom životu vlasti su donijele 1802. određivši, naprimjer, da redovnički kandidati mogu položiti zavjete nakon navršene 21 godine života, ako su prethodno boravili tri godine u redovničkoj zajednici; ostalim kandidatima dopušteno je zavjetovanje nakon 24 godine života.<sup>29</sup> Redovnički kandidati za svećenike mogli su i prije 1802. studirati teologiju na svojim redovničkim školama, a sad redovnici mogu obnoviti i rad filozofskih učilišta s nastavnim programom u trajanju od dvije godine. Nastavni jezik u teološkim i filozofskim školama je latinski, a nadzor nad njima pripada mjesnim biskupima. Nastavu mogu držati samo nastavnici koji su stekli profesorsku kvalifikaciju na državnim visokim školama. I nadalje je ostala na snazi uredba da studenti polažu semestralne i završne ispite pred nastavnicima državnih visokih škola, ali je nova uredba tražila da studenti moraju na kraju školovanja držati javne rasprave.<sup>30</sup> Nastava je u teološkim školama trajala tri ili četiri godine. Pro-

---

25 Zagrebački ordinarijat tzv. Duhovni stol, propisao je 13. studenoga 1788. da franjevci koji djeluju na župama te biskupije moraju uskladiti svoje franjevačko odijelo odjeći svjetovnoga klera, i to tako da boja haljine ostane dosadašnja, a pojas mora biti tanji, dok kukuljicu treba toliko smanjiti da se uopće ne ističe (*isto djelo*, str. 90, 91).

26 Od 1. studenoga 1783. franjevački studenti teologije morali su boraviti u mjestima gdje su uspostavljena generalna sjemeništa, a poslije 19. listopada 1785. nisu više smjeli stanovati u samostanima, nego su i oni morali boraviti u generalnim sjemeništima (*isto djelo*, str. 94, 95).

27 Dvorske vlasti su 14. lipnja 1781. franjevcima zabranile primati nove članove. Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće je 12. srpnja 1784. tražilo da kandidati redovničkih zajednica, koji još nemaju redovničkih zavjeta, odmah napuste te zajednice. Među redovnicima mogu ostati samo oni studenti teologije koji su već primili svećeničko ređenje, dok se ostali moraju opredijeliti ili za povratak u svjetovni stalež ili pristupiti u svjetovni kler. Tek nakon jednog desetljeća Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće mijenja tu uredbu, pa 5. kolovoza 1791. određuje da redovnici mogu primati nove članove i obnoviti ustanovu novicijata (*isto djelo*, str. 79, 80).

28 G. WINNER, *Die staatliche Ordensgesetzgebung im nachjosephinischen Oesterreich. Kirche und Staat im Idee und Geschicht des Abandlandes. Ferdinand Maass zum 70 Geburtstag*, Wien, 1973, str. 271.

29 *Isto djelo*, str. 272, 273.

30 *Isto djelo*, str. 273, 274. – F. E. HOŠKO, *Pastoralna formacija hrvatskih franjevaca u 19. stoljeću*, Kačić 14 (1982), str. 61–77.

fesore je od 1805. mogao imenovati sam provincijal između kandidata koji su stekli kvalifikaciju na državnim školama, i to jednog profesora za dvije učiteljske stolice povezujući katedre crkvene povijesti i crkvenoga prava, Staroga i Novoga zavjeta, moralnog i pastoralnog bogoslovlja. U novicijatu državne vlasti nisu dopuštale studij filozofskih ili teoloških disciplina, jer je vrijeme valjalo iskoristiti za uvođenje kandidata u redovničku disciplinu. Bilo je ipak dopušteno ponavljanje gradiva iz posljednjih razreda srednje škole, iz »humaniora«, te poučavanje i učenje istočnih jezika.<sup>31</sup>

Odustajanje od pune zahtjevnosti jozefinističkih uredaba s obzirom na život redovnika vidi se osobito u vraćanju prava na kanonski pohod samostana i članova redovničke pokrajine provincijalima. Država je 1799. udijelila tu ovlast, a 1802. novom je uredbom zatražila da provincijali moraju točno ispunjavati tu dužnost, a izvještaje o vizitaciji slati mjesnim biskupima, jer su oni uživali autoritet vrhovnih redovničkih poglavara.<sup>32</sup> Tim uredbama nastojale su državne vlasti obnoviti redovničku stegu po samostanima, jer 1799. priznaju da je ona jako opala u posljednja dva desetljeća.<sup>33</sup> Pozivanje na redovničku stegu nije moglo naći odjek jer i 1802. država potiče izjednačavanje redovničkoga klera sa svjetovnim svećentvom u odijevanju, pa redovnicima propisuje odjeću u kojoj će obavljati pastoralne poslove, naime: kraću redovničku haljinu i kaput tamne boje.<sup>34</sup>

U drugom desetljeću 19. stoljeća vidljivo se umanjio broj redovnika, a broj prosjačkih redovnika pao je na jednu trećinu od broja koji im je zakonom bio određen. Među prosjačke redove spadali su i franjevci. U želji da se umnoži broj redovnika, državne vlasti od 1811. u svojim uredbama poklanjaju više pažnje temeljnim vrednotama redovničkog života, naime zajedničkom životu i redovničkoj stezi.<sup>35</sup> Franjo I. 1822. ponovno naređuje biskupima da bdiju nad redovničkom stegom, odgojem novaka, vraća ustanovu klauzure, daje pravila realnog življenja zavjeta siromaštva i određuje da redovnici nose posebnu redovničku odjeću.<sup>36</sup> Dvije godine kasnije državne vlasti opetuju odredbu da biskupi svake treće godine vizitiraju redovničke kuće na području svojih biskupija nastojeći steći uvid u stanje redovničke stege i u materijalno poslovanje samostana.<sup>37</sup> Neposredno prije nego što je Provincija sv. Ivana Kapistranskoga izradila *Statuta municipalia*, 1827. dvorska je kancelarija odredila da redovnici i nadalje moraju poštivati državne uredbe koje uređuju njihov život, ali je nastavila nastojanja oko redovničke obnove propisujući zajedničku korsku molitvu. Pravo i dužnost vizitacije svake godine pripada provincijalima koji zajedno s mjesnim poglavarima mogu kažnjavati neposlušne i nemarne redovnike. O svom kanonskom pohodu provincijali su bili dužni izvijestiti mjesne biskupe, a oni su o svom pohodu svake treće godine trebali izvještavati najviše državne vlasti.<sup>38</sup> Potkraj trećeg desetljeća 19. stoljeća car Fra-

---

31 G. WINNER, *Die staatliche Ordensgesetzgebung im nachjosephinischen Oesterreich*, str. 272, 281.

32 *Isto djelo*, str. 279.

33 *Isto djelo*, str. 272.

34 *Isto djelo*, str. 277.

35 *Isto djelo*, str. 277–279.

36 *Isto djelo*, str. 277.

37 *Isto djelo*, str. 279, 281.

38 *Isto djelo*, str. 271, 272, 281.



njo I. bio je sklon obnoviti jurisdikcijsku povezanost redovnika s vrhovnim redovničkim vlastima u Rimu, ali su se tome suprotstavili mjesni biskupi tražeći i nadalje za sebe pravo kanonskog pohoda redovnika i njihovih samostana. Ipak je Franjo I. 1827. potvrdio statute obnovljenoga Isusovačkog reda u Monarhiji, a s njima i pravo isusovaca na punu povezanost s njihovom vrhovnom upravom u Rimu.<sup>39</sup> Napuštanje jozefinističkih uredba nastavlja se i nadalje, napose u razdoblju nuncija Pietra Orsinija (1832–1836) u Beču,<sup>40</sup> ali ono nema odjeka u Čevapovićevim *Statuta municipalia*.

### III.

*Statuta municipalia* su dakle nastala u ozračju kasnog jozefinizma, kad država ublažuje zahtjeve svog cezaropapizma, ali još uvijek od njih ne odustaje. Tu stvarnost *Statuta municipalia* priznaju i otkrivaju. Štoviše, svoj autoritet grade na ukazu Ugarskoga kraljevskoga namjesničkog vijeća koje je 21. srpnja 1827. potaknulo redovnike da točno i vjerno ispunjavaju svoje vlastite redovničke zakonike.<sup>41</sup> *Statuta municipalia* priznaju vladaru i državi ugled jednog od izvora franjevačkog zakonodavstva, a isto priznaju i mjesnim biskupima. Tako otkrivaju i potvrđuju temeljnu jozefinističku crkvenopravnu doktrinu o ovisnosti i podložnosti Crkve državi, što se očituje u pravu države da donosi zakone koje Crkva mora ispunjavati. Niz takvih državnih zakona, kojima je u to vrijeme bio podložan i život redovnika, *Statuta municipalia* razvrstavaju sadržajno i po značaju. Najprije se osvrću na tri najznačajnije cezaropapističke uredbe, nadahnute jozefinizmom, i to: na prekid povezanosti franjevacca s njihovom vrhovnom upravom u Rimu, zatim na tzv. »*placetum regium*« ili zakon po kojem vladar mora crkvenim uredbama dati svoj pristanak da bi one tako dobile provedbenu snagu i, treće, na nadzor mjesnih biskupa nad franjevcima. *Statuta municipalia* donijelo je 2. travnja 1781. Ugarsko kraljevsko namjesničko vijeće, a zatim ih do 9. rujna 1817. obnavljalo u više navrata.<sup>42</sup> U skladu s tim uredbama franjevci mogu podržavati s vrhovnom upravom u Rimu samo tzv. aktivnu povezanost, a ona uključuje molitve za sve članove Reda i obavještanje o izboru novog provincijala.<sup>43</sup> Ugarska vlada proglasila je »*placetum regium*« 31. svibnja 1782. i tako uspostavila cenzuru vladara i nad uredbama najviših crkvenih vlasti.<sup>44</sup> Nadzor mjesnih biskupa nad redovnicima treba se obzirati na posebna prava pojedinih redovničkih ustanova, a zapravo dokida redovničku izuzetost.<sup>45</sup> Zanimljivo je da Čevapović zastupa mišljenje da provincijalima u njihovim provincijama pripada ista vlast koja inače u Redu pripada generalu Reda.<sup>46</sup> Snagom te vlasti provincijal mora svake treće godine

39 *Isto djelo*, str. 277.

40 F. MAASS, *Die Verhandlungen des Wiener Nuntius Pietro Ostini über die Beseitigung der josephinischen Kirchengesetze (1832–1836)*. *Mitteilungen des Instituts für österreichische Geschichtsforschung*, 68 (19605), str. 485–505.

41 *Statuta municipalia*, str. 71.

42 Usp. H. FERIHUMER, *Das landesfürstliche Placet in den österreichischen Erbländern*. *Theologisch-praktische Quartalschrift*, 106 (1958), str. 44–47. – *Statuta municipalia*, str. 72.

43 Usp. J. FELDERER, *Der Kirchenbegriff in den Flugschriften des josephinischen Jahrs*. *Zeitschrift für katholische Theologie*, 75 (1953), str. 274–301. *Statuta municipalia*, str. 72.

44 Usp. G. KLINGESTIEN, *Staatsverwaltung und kirchliche Autorität im 18. Jahrhundert*, München, 1970, str. 63–79. – *Statuta municipalia*, str. 25.

45 *Statuta municipalia*, str. 25, 72, 73.

46 *Isto djelo*, str. 73.

obaviti kanonski pohod svih redovničkih kuća, a unutar trogodišta češće oćinski pohoditi ćlanove Provincije. Njegova je dućnost svake tri godine sazvati izborni kapitul i svake godine odrćzati sastanak s Upravnim vijećem. On je odgovoran za duhovno i disciplinsko stanje u Provinciji; izvještaj o tome podnosi mjesnom biskupu, a o vremenitim poslovima izvještava civilne vlasti. Izborni kapitul svake treće godine bira provincijala, njegova dva savjetnika i samostanske starješine. Na tom kapitolu imaju pravo aktivnoga glasa provincijal, bivši provincijali, provincijalovi savjetnici i samostanski starješine, zvani gvardijani. No *Statuta municipalia* ostavljaju na snazi još 1769. uglavljen dogovor da se u Provinciji sv. Ivana Kapistranskoga naizmjenice biraju ćlanovi iz hrvatskog i ugarskog dijela provincije. Taj dogovor su 1789. odobrile drćzavne vlasti.<sup>47</sup>

Redovnićku stegu, osobito strogo ispunjavanje obvezatnosti zavjeta siromaštva, najviše su obeskrjepile jozefinistićke uredbe o pastoralnoj djelatnosti redovnika. Ćevapović se u *Statuta municipalia* odriće nastojanja da ispituje razloge zašto neki franjevci ne drće redovnićku stegu i zašto se opet drugi pretjerano prilagđuju ponašanju svjetovnjaka. K tome se oštro suprotstavlja uvjerenju da redovnićki poglavari mogu općenitom odlukom osloboditi ćlanove svoje redovnićke zajednice od obveze da ispunjavaju zapovijedi Pravila koje se odnose na bit pojedine redovnićke ustanove. Ćevapović nijeće takvo pravo poglavarima pojedinaćno, a odriće tu vlast i samom provincijskom kapitolu. Dopušta shvaćanje da poglavari mogu u pojedinaćnim slućajevima dopustiti upotrebu stvarĩ i materijalnih dobara, premda na bit franjevaćkog života spadaju zabrane upotrebe novca, nesposobnost posjedovanja materijalnih dobara pojedinaćno ili u zajednici i zabrana odjeće koja nije u skladu sa siromaštvom. Oćivotvorenje tih zahtjeva pripada biti franjevaćkog ćivljenja, jer su franjevci oduvijek drćzali svojom zadaćom da ćive najviše siromaštvo, a ono iskljućuje vlasništvo nad vremenitim stvarima i kod pojedinca i kod zajednice.<sup>48</sup> Usprkos tim radikalnim stavovima glede ostvarivanja zavjeta siromaštva, Ćevapović mora spomenuti da je 6. kolovoza 1805. Ugarsko kraljevsko namjesnićko vijeće dopustilo redovnicima da primaju plaću u novcu od drćzavnih ureda, uz zahtjev da taj novac predaju za potrebe braće u samostanu. To je već dozvoljavala i uredba drćzavnih vlasti od 21. veljaće 1792, s kojom se nije mogao sloćziti provincijal Provincije sv. Ivana Kapistranskoga Josip Jakošić, pa je preko nuncija u Beću pronašao mogućnost da od najviših crkvenih vlasti u Rimu zatraći da one svojim oprostom potkrijepe drćzavnu uredbu. Jakošić je takoder u Rimu isposlovao dozvolu da franjevci mogu drćzati novac u samostanu kod brata koji će obavljati dućnost tzv. zamjenika apostolskog sindika, laika koji je do tog vremena vodio ekonomske poslove samostana, te da franjevci mogu zbog pastoralne slućbe izvan samostana sami sebi pribavljati što im je potrebno za uzdrćavanje i odijevanje. Nakon desetljeća istekle su te ovlasti, a vrhovne redovnićke vlasti nisu više obnovile spomenuta dopuštjenja, pa *Statuta municipalia* traće rješenje u obićajnom pravu po kojem se iste ovlasti mogu dijeliti i nadalje, ali ne općenitom odlukom, nego pojedinaćnim udjeljivanjem.<sup>49</sup>

*Statuta municipalia* odrećuje naćin uzdrćavanja crkava i samostana iskljućivo na temelju drćzavnih propisa koji traće da franjevci sami brinu o samostanskim i cr-

---

47 *Isto djelo*, str. 112, 113.

48 *Isto djelo*, str. 74–77.

49 *Isto djelo*, str. 16, 17.

kvenim zgradama, pravodobno ih obnavljaju i popravljaju uz pomoć patrona, dobročinitelja i darovima vjernika. Samostanske posjede ne smiju otuđiti kao ni stvari pokretne imovine veće vrijednosti. Sve što samostani posjeduju valja inventarizirati. Braća mogu primiti darove. Ako im je vrijednost veća od 100 zlatnika, onda odlaze u državnu blagajnu. Darovima koji su veće vrijednosti od 1.500 zlatnika ne smiju se koristiti, nego ih moraju predati državnim zakladama. Milostinju smiju upotrebljavati isključivo za održavanje zgrada i uzdržavanje članova samostanske zajednice.<sup>50</sup> U razdoblju razmahalog jozefinizma državna je odluka iz 1787. dopuštala svakom franjevcu da se osobno brine o odjeći i obući, a nova uredba iz 1827. određuje poglavarima da oni preuzmu brigu o odjeći i obući braće kao i o svemu što pripada njihovu uzdržavanju, a zabranjuje im pojedinačno posjedovanje novca.<sup>51</sup>

U skladu s odlukom Ugarskoga kraljevskoga namjesničkog vijeća 1827. *Statuta municipalia* ponovno uspostavljaju samostansku klauzuru, traže zajedničku korsku molitvu i obavljanje asketičkih vježbi koje po franjevačkoj tradiciji njeguju redovničku stegu i potiču na pobožnost. Također naglašavaju da redovničkoj stezi pripada zabrana nošenja oružja, zabrana neopravdanih izlazaka iz samostana danju i noću. Redovničku stegu također ometaju bučno sviranje u samostanu ili radnim danom u crkvi, osim na orguljama, preuzimanje nekog posjeda, nenošenje redovničkog odijela, putovanja izvan mjesta boravka bez odobrenja starješina, slavljenje bogoslužja na način koji ne odobrava mjesni biskup, uzdržavanje rođaka i slični čini. Sve to *Statuta municipalia* zabranjuje pozivajući se na državne uredbe posljednjih godina koje opravdavaju takve zabrane.<sup>52</sup>

O odgoju i školovanju mladih članova Provincije govore Čevapovićeve *Statuta municipalia* u više poglavlja. Najprije naglašavaju da kandidate za franjevački red valja dobro probrati, a primljene u novicijat marljivo poučavati i uvježbavati u evanđeoskom duhu, jer se pristup crkvenim službama može dopustiti samo onima koji očituju duh redovničkog savršenstva i gospodstvo nad samim sobom, tj. puno usvajanje redovničke stege. U skladu s državnim uredbama dopušteno je primiti u novicijat samo one kandidate koji imaju svjedodžbu o ispravnom ponašanju i završili su barem prvi razred humaniora. Kandidati moraju biti građani Ugarskog kraljevstva, a dopušteno je primiti i one iz austrijskih nasljednih zemalja. Zavjete mogu polagati pošto su tri godine bili u Redu i navršili 21 godinu života. Filozofsko i teološko školovanje najmlađi su članovi Provincije sv. Ivana Kapistranskoga završavali na filozofskim i bogoslovnim učilištima te iste provincije. *Statuta municipalia* traže da profesori tih škola ispunjavaju propise državnih vlasti koje su 1807. odredile da ti profesori svakih šest mjeseci u tri primjerka sastave tezarij protumačenoga gradiva, potpišu ga zajedno s predstojnikom učilišta, jedan primjerak šalju provincijalu, a dva školskom sveučilišnom predstojništvu; tezarij iz teološkog gradiva provincijal treba proslijediti do primasa ili njegova zamjenika. Budući da su na učilištima Provincije sv. Ivana Kapistranskoga u to vrijeme studirali i bosanski franjevci, trebalo je izvještaj o njihovu školskom napredovanju poslati mjesnom biskupu.<sup>53</sup>

---

50 *Isto djelo*, str. 74.

51 *Isto djelo*, str. 77.

52 *Isto djelo*, str. 78, 79.

53 *Isto djelo*, str. 81.

*Statuta municipalia* nabrajaju u tančine po kojim uvjetima djeluju učilišta filozofije i teologije. Naime, profesori moraju steći potrebne kvalifikacije i odobrenje od državnih sveučilišta, služiti se priručnicima koje su odobrile državne vlasti za sveučilišta i liceje, predavati smiju po propisanom nastavnom programu. Vodstvo pojedinog učilišta mora se pobrinuti da potkraj godine budu objavljene teze iz gradiva i organizirana javna rasprava na temelju tiskanog tezarija. Naravno, teze ne smiju iznositi učenja koja nisu u skladu s katoličkim naučavanjem ili izazivaju razilaženja među teozozima. Škole trebaju također slati semestralne izvještaje o radu nastavnika i studenata državnim školskim vlastima i pridržavati se od države predviđenog vremena za školske praznike.<sup>54</sup> Ako neki student ne zadovoljava na ispitima, *Statuta municipalia* predviđaju ovaj postupak: nezavjetovanog valja odmah otpustiti iz Reda, a zavjetovanima treba zabraniti obavljanje bogoslužja; jedino vladar može dopustiti svećeničko ređenje studentu koji nije uspješno završio teološko školovanje.<sup>55</sup>

Posebno poglavlje *Statuta municipalia* posvećuju upraviteljima, profesorima i učiteljima javnih državnih škola, pučkih i srednjih. U tim školama, koje je školsko predstojništvo povjerilo Provinciji sv. Ivana Kapistranskoga, provincijalu je pripadalo pravo da imenuje profesore i učitelje te direktore koji će voditi i nadgledati njihov rad. Spomenuti nastavnici trebali su prethodno steći potrebne kvalifikacije i svjedodžbe na državnim školama i potvrditi svoju sposobnost na javnim natjecanjima. Kad ih je provincijal jednom uveo u nastavničku službu, nije ih smio tijekom školske godine lišiti te službe bez velikog razloga. Školski su radnici za svoj posao dobivali plaću, ali je ona pripadala samostanu u kojem su živjeli. Nastavnici su zbog svoje službe uživati ugled u zajednici i nosili iste naslove kao profesori teološkog učilišta. I od nastavnika se očekivalo da će potpuno ispunjavati zahtjeve redovničke stege.<sup>56</sup>

Da utvrde redovničku stegu, franjevački su poglavari imali pravo kažnjavati neposlušne i nedisciplinirane članove zajednice i odstraniti iz službe nemarne i nesposobne djelatnike. Umjesto negdašnjih samostanskih zatvora bile su tada po samostanima tzv. sobe stege ili sobice popravljanja. Poglavar je imao vlast kazniti članove samostana i s tri dana posta o kruhu i vodi u tjednu te boravljenjem u spomenutoj sobi popravljanja iz koje se nije moglo slobodno izlaziti, ali je bio dužan razlog kažnjavanja prijaviti mjesnom biskupu. Za teže prekršaje mogao je odrediti oštriju kaznu samo mjesni biskup; u tom je slučaju kažnjenika trebalo smjestiti u biskupski zatvor.<sup>57</sup> Težinu pojedinih prijestupa i mjeru kazne *Statuta municipalia* odmjeruju prema propisima općega franjevačkog zakonodavstva, ali sam način primjene kazni usklađuju s propisima državnih vlasti.<sup>58</sup> Svakako je obnova redovničke stege zadatak oko kojeg samostanski starješine moraju osobito nastojati. Valja tu obnovu zajamčiti i represivnim mjerama, jer to 9. srpnja 1817. traži uredba Dvora, odnosno 3. srpnja 1821. naredba Ugarske vlade i pozivi 1821. i 1824. ugarskog primasa kardinala Aleksandra Rudnaya.<sup>59</sup>

---

54 *Isto djelo*, str. 78.

55 *Isto djelo*, str. 133, 275.

56 *Isto djelo*, str. 82, 83.

57 *Isto djelo*, str. 127, 128.

58 *Isto djelo*, str. 105, 109.

59 *Isto djelo*, str. 94–97.

Prosudjujući dakle *Statuta municipalia* po sadržaju, namjeni i okolnostima nastojanja, valja istaknuti da su ona osobito djelo fra Grga Čevapovića. Razlikuju se od drugih njegovih spisa već po tome što su pravni spis i po tome važan dokument o Čevapovićevu poznavanju onodobnog jozefinističkoga crkvenog zakonodavstva. *Statuta municipalia* otkrivaju Čevapovićevu nastojanje da obnovi franjevaštvo u vremenu i društveno-političkim okolnostima koje nisu bile naklonjene takvom nastojanju. Čevapović prednjači pred drugim crkvenim ljudima svoga vremena u traženju načina kako spojiti »nova et vetera«, novo i staro, franjevačku baštinu i zakonodavstvo kasnog jozefinizma. On dobro poznaje svoje vrijeme i njegovo zakonodavstvo. Priznaje ga, ali traži način kako će, usprkos restriktivnim zakonskim mjerama kojima je država kontrolirala redovnike, osigurati kontinuirano crkveno i kulturno djelovanje slavonsko-podunavskih franjevaca. Čevapović je uspijevao u tom nastojanju. U prvom njegovu upravnom trogodištu u službi provincijala (1820–1823) Provincija je imala 135 svećenika, 43 novaka i studenata teologije te 65 braće laika.<sup>60</sup> U drugome upravnom trogodištu (1827–1835) bilo je u Provinciji 170 svećenika, 120 studenata i novaka te 86 braće laika,<sup>61</sup> dakle, broj članova Provincije zamjetno se povećao, premda nije dosegao tzv. »numerus fixus« koji je propisala država.<sup>62</sup> *Statuta municipalia* su dakle izraz Čevapovićeve nastojanja da stvaralački pomiri franjevački ideal i opće franjevačko zakonodavstvo s jedne strane s jozefinističkim uredbama iz razdoblja kasnog jozefinizma u Habsburškoj Monarhiji prve polovice 19. stoljeća s druge strane. Stoga su istodobno dokument tog jozefinističkoga zakonodavstva, ali i dokument koji jasno ukazuje zasnovanost života i djelovanja u Franjevačkoj provinciji sv. Ivana Kapistranskoga, odnosno franjevaca u Slavoniji, Srijemu i ugarsko-austrijskom Podunavlju.

### ZUSAMMENFASSUNG

Der Franziskaner Grgur Čevapović (1786–1830) wirkte als Professor für Philosophie und Theologie an den Hochschulen der Provinz des Hl. Johannes Capestrano, die er zweimal (1820–1823, 1827–1830) als Provinzial führte. Er hat Dramen und historische Abhandlungen geschrieben, ebenso setzte er sich tatkräftig für die Reform der kroatischen Rechtschreibung ein. *Statuta municipalia* ist Čevapovićs rechtswissenschaftliches Werk, das aus den Bemühungen um die Erneuerung des franziskanischen Lebens in der Epoche des späteren Josephinismus entstand. Diese Schrift zeigt, daß Čevapović ausgezeichnet die Gesetzgebung des Josephinistischen Staates, aber auch das franziskanische spirituelle Erbe kennt.

(übrs. Ivica TOMLJENVIĆ)

60 G. ČEVAPOVIĆ, *Synoptico-memoralis Catalogus...*, str. 372.

61 G. ČEVAPOVIĆ, *Recensio observantis Minorum Provinciae*, str. 378.

62 Prema državnim uredbama Provincija sv. Ivana Kapistranskoga smjela je imati 306 svećenika i 50 braće laika, ukupno 356 zavjetovanih članova. Kad se gornjim popisima oduzme broj novaka i studenata, onda je ukupan broj svećenika i laika mnogo manji od naznačenog »numerus fixus«. Usp. *Statuta municipalia*, str. 70.